

MEDENİYET İNŞASI TÜRKİYE VİZYONU

“Referans Değerler, Kurumlar, Kişiler”

MEDENİYET İNŞASI TÜRKİYE VİZYONU ÇALIŞTAYI - 5 SONUÇ RAPORU (SON TASLAK)

MEDENİYET İNŞASI - TÜRKİYE VİZYONU

ÇALIŞTAYI - 5

SONUÇ RAPORU

Medeniyet İnşası - Türkiye Vizyonu 5. Çalıştayı “Referans Değerler, Kurumlar ve Kişiler” teması ile **30 Nisan Perşembe** günü **İstanbul’da Dosso Dossi Hotels Downtown’da eğitimcilerin** katılımı ile gerçekleştirildi.

Oturum başkanlığını İstanbul Aydın Üniversitesi Ekonomi ve Finans Bölüm Başkanı Prof. Dr. Sedat AYBAR, raportörlüğünü İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Muharrem Hilmi Özev ve koordinasyonunu TASAM Yönetim Kurulu Üyesi İhsan Toy’un yürüttüğü Çalıştayı’a; TASAM Başkanı Süleyman Şensoy, Başkan Yardımcısı (E) Büyükelçi Murat Bilhan, İstanbul Üniversitesi’nden Prof. Dr. Hasan Alacacioğlu, Biruni Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hasan Bacanlı, Fatih Üniversitesi İşletme Bölümü’nden FUSEM Müdürü Prof. Dr. Halil Zaim, Sakarya Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ramazan Biçer, Uludağ Üniversitesi İnegöl İşletme Fakültesi Dekanı Prof. Dr. İbrahim S. Canbolat, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü’nden Doç. Dr. Yusuf Adıgüzel, MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Daire Başkanı Yusuf Akbaş, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi’nden Eğitimci-Yazar İsmail Öz, Eğitimci - Yazar Ekrem Aytar, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden Uzman Eğitimci Murat Karasoy, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden Yrd. Doç. Dr. Musa Kazım Gülçür, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden Uzman Eğitimci Mehmet Gültekin, İstanbul Üniversitesi İLAM Araştırma Görevlisi Hüseyin İhtibar, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi ve Ensar Vakfı Değerler Eğitim Merkezi’nden Yrd. Doç. Dr. Şeyma Altın, Gazeteci-Yazar Demirhan Kadioğlu, Marmara Üniversitesi’nden Yrd. Doç. Dr. Yasemin Çakırer Özservet, İstanbul Medipol Üniversitesi’nden Yrd. Doç. Dr. Can Ceylan, MEB Rahmi Kirişçioğlu İ. O. Müdürü Dr. Mehmet Öncel, TMKV Türkiye Milli Kültür Vakfı Kültür Evi Genel Müdür Yardımcısı Mehmet Selim Akiş, Turgut Özal Ortaokulu Müdür Yardımcısı Faik Koç, Fatih Atatürk İmam Hatip Ortaokulu’ndan Eğitimci Ahmet Tokmak, Eyüp Otakçılar Anadolu İHL Müdürü Rüştü Özker, TASAM Uzman Yardımcıları Dilek Kütük ve Mefire Njoya Roukaya katıldılar.

Etkinlik sırasında dile getirilen görüşlerin yoğun bir özeti bu raporda sunulmaktadır.

MEDENİYET İNŞASI/İHYASI İLE İLGİLİ MÜLAHAZALAR

Medeniyet kavramının en güçlü unsurlarından biri “adalet” kavramıdır. Tarihi ve kültürel müktesebatımızda adaletin özgün yeri malumdur. Ancak adalet kavramı tüm medeniyetlerin bir şekilde vurguladıkları bir kavramdır. Bu nedenle “adalet” gibi kavramlara vurgu yaparken Roma ve kadim Yunan gibi tarihi medeniyetler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Modernite ve küreselleşme ile birlikte değerlerimiz ciddi anlamda yapı bozumu ile karşı karşıya kalmış durumdadır. Çok kültürlülük ve küreselleşme gibi faktörler nedeniyle tüm kültürler birbirine açık hale gelmiştir. Kültürü steril tutmak mümkün olmadığı için, asıl sorun bu etkileşim ile nasıl mücadele edileceğidir. Aydınlanma çağı ile birlikte Batı yeni ürettiği kültürü steril tutabilmek amacıyla, kendi beslediği kaynağı inkar etme ve etkilendiği kültürleri ilerici-gerici söylemi ile ötekileştirme yoluna gitmiştir. Ne var ki, bu tespit Batı'nın dünya kültürüne katkılarını inkâr anlamına gelmemelidir.

Moderniteyi eleştirsek de, günümüzde tüm dünya modernitenin nimetlerinden istifade etmektedir. Modernist olmasak da modern bir toplum olduğumuzun bilinciyle hareket etmeli, düşünceyi bu noktadan üretmeli ve uygun politikalar geliştirebilmeliyiz. Tarih felsefemizi ve tarih yazım yöntemlerimizi de bu bakış açısıyla gözden geçirmemiz gerekmektedir. Tarihi sadece geçmişte yaşananlar açısından değil, gelecek nesiller için huzur ve barış içerisinde yaşanabilir bir dünya bırakma açısından da ele almalı, yeni bir perspektif ortaya koymalı, çok-disiplinli yaklaşımlarla analiz kabiliyetimizi artırmalıyız.

Medeniyet kavramının Batı'da modern dönemde tek-tipçi yaklaşımla geliştirilen “civilization” kavramına karşı çoğullaştırıcı ve tepkisel bir yaklaşımla geliştirilmiş “yeni” bir kavram olduğu unutulmamalıdır. Değer kavramı da benzer çağrışımlar içermektedir. Ama bu tespitler insanlık tarihinin iyi ve güzel olarak nitelenebilecek müktesebatından uzak kalmamızı tasvip etmek anlamına gelmemelidir. Aksine İslam medeniyeti “yeni” bir medeniyet değildir. Hz. Peygamber (sav) ahlaki güzellikleri tamamlamak üzere gönderildiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda medeniyet insanlık tarihinin tümünü aynı anda ilgilendiren bir olgudur. Küreselleşme ise belli bir kültürün tüm küreyi tek-tipleştirecek bir şekilde yaygınlık kazanmasıdır.

Medeniyet farklı toplum ve kültürlerin hiçbir toplumsal kesimi köleleştirmeksizin, şahsiyetleri değerleri yok etmeksizin, insan fıtratına uygun bir şekilde yaşatılması demektir. Farklı bakış açılarının özgürce kendilerini ifade etme imkânı bulamadıkları durumları medeniyet kavramı ile ilişkilendirmek doğru değildir ama “medeniyet perspektifi” geliştirme bağlamında “algı yönetimi” olgusuna da dikkat edilmelidir.

Batının İslam'a karşı geliştirdiği stratejik yaklaşım, örneğin DAES gibi örgütler üzerinden geliştirilen "kafa kesen İslam"(!) imajı üzerinde iyice düşünülmelidir. Bu nedenle, medeniyeti yenilerken geçmişten ders almak, düşünce sistematığı üzerinde durmak gerekir.

Mevcut medeniyet birikimine bir katkı sağlanacaksa, bu kendimize özgü değerler, kurumlar ve kişiler üzerinden olacaktır. Oysa bunlarla ilgili algıda ciddi bir kırılma söz konusudur.

Küreselleşme ile birlikte gelen tek-tipleşme sonucunda ciddi erozyon yaşanmaktadır. Referans değerlerin tezahür edeceği kuruluşlar kendi medeniyet değerlerimizi yansıtmaya kabiliyetinden gittikçe uzaklaşmaktadır. Okul, aile, iş dünyası hatta cami gibi kurumların bizi ne kadar temsil ettiği sorgulanır hâle gelmiştir. Günümüzde asli vazifelerini yerine getiremeyen, adeta bir dilenci kurumuna düşmüş camilerden söz etmekteyiz. Bu durumda değerlerin yozlaştığı, araçsallaştırıldığı görülmektedir.

Düşündüğümüz gibi yaşayamayınca, düşüncelerimizi hayatımıza uydurduğumuz, sonuç odaklı, Makyavelist bir ortam oluşmuştur. Örneğin dindar olduğunu ileri süren bir iş adamının ahlaki olmayan davranışlarını sorguladığında, bunun bir cihat(!) olduğu, cihadının hileden(!) ibaret olduğu gibi ifadelerle kendini savunmaya gidebilmektedir. Oysa ilgili hadiste cihattan değil harpten, hileden değil şaşırtmacadan söz edilmektedir. Üstelik ilkesiz bir iş adamının faaliyetlerinin cihat olarak yorumlanması yaman bir çelişkidir. Dini metinlerin bağlamından koparıldığı ve bunlara Makyavelist bir yaklaşımla başka anlamlar yüklediği anlaşılmaktadır. Öğrenciler kopya çekmenin gayri ahlaki bir tutum olduğunu düşünmemektedirler. Hadis dersini bile kopya çekerek geçmeye çalışan öğrencilere rastlanmaktadır.

Medeniyet kavramını farklı tarihi dönemlerde yaşamış tüm toplumsal grupların az ya da çok katkıları ile oluşan tekil bir kavram olarak düşünmek gerekmektedir. Aksi halde "Medeniyetler Çatışması"ndan söz eden Huntington'un tuzağına düşülebilir. Huntington'un amacı bazı ülkeleri ve toplumsal kesimleri ötekileştirmek ve Batı'nın bu kesimler üzerindeki üstünlük iddiasını meşrulaştırmaktır.

Öte yandan, medeniyet (civilization) kavramının tekil bir kavram olarak kullanılması insanlık müktesebatı içinde farklı sesleri susturmak, farklılıkları yok etmek için de kullanılabilir ve kavramın bu şekilde kullanılmasına da izin verilmemelidir. Eğer söylenmek istenen "insanları bir arada barış, huzur ve refah içerisinde yaşatabilecek tek öneri benim önerimdir" şeklinde tek-tipçi ve dayatmacı bir yaklaşım ise bu reddedilmelidir. Bu nedenle kavramlar baştan tanımlanmalı ve içeriği doğru oluşturulmalıdır.

Medeniyetin biri maddi diğeri manevi/düşünsel iki temel boyutu bulunmaktadır. Medeniyetle ilgili olarak ülkemizde yürütülen çalışmalarda daha ziyade manevi unsurlar incelenmekte, maddi unsurlar ise göz ardı edilmektedir. Maddi boyut ile manevi/düşünsel boyut her daim etkileşim içerisindedir. Birindeki gelişmeler diğerdan azade düşünülemez. Maddi boyut tekerleğin, ateşin icadından uzay ve bilişim çağındaki icatlara gelene dek pek çok gelişmeye işaret etmektedir.

İslam Dünyası medeniyetin maddi boyutundan her şekilde faydalanmakta ya da ürettiği maddi ürünleri kullanmak zorunda kalmakta ise de bunları üretme konusunda son birkaç yüzyıldır ciddi sıkıntılar yaşamaktadır. Maddi üretim noktasında yaşanan sıkıntılar ise manevi boyutu aşındırmakta ve özgüven sorunu yaratmaktadır.

Maddi gelişmeler modern dönemlerde, demokrasinin gelişmesi ve yaygınlaşması gibi bir takım düşünsel değerlerin canlanmasına da neden olmaktadır. Türkiye’de demokrasi deneyimleri 1809 Senedi İttifak çalışmaları kadar geri götürülebilirse de bu konuda eksikliklerimiz hâlen devam etmektedir. Maddi alandaki eksikliklerimizin bu noktadaki etkisi göz ardı edilmemelidir.

Oysa pek çok Batılı ülkede demokratikleşme deneyimi 2. Dünya Savaşı’nın ardından ortaya çıkmış olmasına rağmen, demokrasi konusunda hayli mesafe kat edilmiş gözükmemektedir.

En önemli medeniyet değerlerimizden olan “adalet” kavramı üzerinde de ülkemizde ciddi sorunlar yaşanmaktadır. İstiklal Mahkemeleri, Takrir-i Sükun, 1960 Yassı Ada Mahkemeleri gibi olumsuz uygulamaların gölgesi ya da iz düşümü niteliğindeki uygulamalar ortadan kalkmadıkça adalet duygusu ve istikrar sağlanamayacaktır. Bu nedenle, adalet kavramı, hukuk sistemi ve demokrasi kurumu, birlikte düşünölmek zorundadır.

Tarihsel olarak değerlendirildiğinde, İslam toplumlarında teknoloji üretiminin gerçekleştirildiği görölmektedir. O halde bugün neden üretememekteyiz? Demek ki, Batı’da ve Doğu’da farklı süreçler hâlinde gelişen değişiklikler sonucunda ortaya çıkan sosyolojik değişiklikler bizim üretkenliğimizi sınırlandırmaktadır. Toplumsal dinamizmi ve üretkenliği yok eden olumsuzluklar tespit edilmeli ve ortadan kaldırılmalıdır. Bu noktada algı ve vizyonun önemi vurgulanmalıdır. “Biz yapamayız” diye inandırılmış bir toplumun üretken olması beklenilemez.

Ticari, sınai ve finansal kapitalizm aşamaları göz önüne alındığında somut üretim bakımından kendileri rekabet hâlinde olduğumuz ülkelere göre bazı dönemlerde yapılması gereken sosyolojik ve ekonomik düzenlemeleri gereği gibi yapamadığımız anlaşılmaktadır. İçinde yaşadığımız dönemde Dünya Ticaret Örgütü ötesinde Transatlantik ve Trans-pasifik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Anlaşmaları ile yeni bir ekonomi dünyası kurulduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’nin de içinde yer aldığı bu süreçlerin iyi takip edilmesi gerekmektedir.

“Adalet” kavramının hukuk sistemi, adalet sarayı, hakim, savcı gibi unsurlardan ibaret olmadığı bilinmelidir. Adalet aslında eşyayı tabii konumlarında ibkâ etmek ve bireysel ihtiyaçların en doğal yollardan karşılanmasını sağlamak ile ilgilidir. İhtiyaçların karşılanması için devlet yatırımı gerekebilir. Eğer devlet tüm ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalıyorsa en azından bunu yapma imkânına sahip olan toplumsal kesimlerin önünü açmalıdır.

Yunanca kökenli bir kavram olan “teknoloji” de ihtiyaçların karşılanması noktasında hayati öneme sahiptir. Teknoloji her şeyden önce ulaşım ve iletişim imkânları ile ilgilidir. Bu sağlanırsa ihtiyaçların kendiliğinden sağlanması yolunda en büyük adım atılmış olur. Ne var ki, teknolojinin doğal dengeyi ihlal edecek düzeylere varması adalet ilkesi için de ciddi bir tehdittir.

Esasen insan dışında hiçbir yaratığın doğaya müdahale etmesi imkânı yoktur. Bir fil ya da aslan kendi çıkarlarını güvence altına alma amacıyla doğal dengeyi dönüştürecek girişimlerde bulunamaz ama insanlar teknoloji yoluyla doğaya müdahale etmekte ve doğal dengeyi bozmakta, diğer canlıların ihtiyaçlarını hatta türlerin devamını tehdit etmektedirler.

Örneğin, teknoloji bazen “ben uçak yaptım, leylekler artık uçmasın” anlamına gelebilmektedir ki, bu açıkça adalet ilkesinin ihlali anlamına gelmektedir. İnsanlar arası ilişkilerde de benzer yaklaşımlar görmek mümkündür. Bizim gibi olmayana, Öteki’ye müdahale hatta hayat hakkı tanımama böyle bir yaklaşımın tezahürüdür.

Oysa herkes, şiddet yoluyla diğerlerinin hayat hakkını ihlal etmediği sürece, hayat hakkına sahiptir yani adaleti hak etmektedir. Bu ilkeye dikkat edilmesi halinde bireyler kendilerini gerçekleştirme imkânı bulacak, farklılıkların barış içinde bir arada yaşamaları mümkün hâle gelecektir. Dolayısıyla “ben yapabilirim” yerine “herkesin yapmasını sağlamalıyım” yaklaşımı benimsenmeli, insana fayda esas olmalıdır. Ancak bu şekilde güçlü bir medeniyet algısı ve teknoloji, edebiyat, spor vb alanlarda kendimize özgün markalar oluşturabiliriz.

Böyle bir adalet anlayışı çerçevesinde, kurumlar değerlere uyumlu hale getirilmelidir. Örneğin iş dünyası açısından Hz. Peygamber’in (sav) Medine’de kurduğu pazar çok çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir. Devrin iş becerilerini iyi kavramış, kimseyi dışlamayan ama kendi varlığını koruyan dürüst tüccar sayesinde Medine’de bir piyasa oluşturulmuştur. Bu bağlamda rol modellerin iyi anlaşılması önemlidir. Sadece tarihin derinliklerinden değil, yakın dönemden de güzel örneklerin ön plana çıkarılması gerekir.

Hangi değerlerin ön plana çıkarılacağı sorusu ise daha önceki toplumlarda ve bizim müktesebatımızda genel kabul görmüş dört değer “adalet, iffet, hikmet ve şecaat” ön plana çıkarılmalıdır. Bu noktada ahlaki değerlerin “etik” kavramı yerine “ahlak” kavramı ile ifade edilmesi gerekir. Çünkü insanlar etik olmayan bir şeyler yapmış olabileceklerini kabul etmekte ama ahlaksızlığı asla kabul etmemektedirler. Örneğin bizim kültürümüzde yalan söylemek iffetsizlik, ahlaksızlıktır, bunun içeriğini yumuşatmak tehlikelidir.

Günümüzde başarı, elde edilen sonuçlara göre ölçülmektedir. Örneğin bir iş adamının başarısı kazandığı paranın miktarına göre değerlendirilmektedir. Bu ise ahlaki değerlerimizin aşınmasının altında yatan en temel faktördür. O halde sonuç odaklı başarıyı değerlerimize bağlı kalmak suretiyle elde edenleri ödüllendiren, değerlerimizi yanlışlara uydurmaya çalışanları cezalandıran bir atmosferin oluşturulması için ciddi gayret sarf edilmelidir.

Değerler ve tarihi müktesebat üzerinden bir medeniyet tanımlayıp bunun ihya edilmesini beklemek gerçekçi değildir. Medeniyeti ihya edecek olanlar onu taşıyanlardır. Sivil toplum, yöneticiler ve devlet en önemli taşıyıcılarıdır. Bu nedenle sivil toplumun güçlendirilmesi, yöneticilerin teşvik edilmesi ve devletin de bu istikamette yönlendirilmesi gerekir.

Hakikat, bilgi ve ahlak arasında da derin bir ilişki bulunduğu gözden ırak tutulmamalıdır. Kur'an'da "hakkında bilgi sahibi olmadığın şeyin ardına düşme" buyrulmaktadır. Dolayısıyla, insan gerçeklere göre davranmıyorsa ahlaklı sayılamaz. Başka bir ayette de, haşyet ile bilgi arasında ilişki kurulmakta ve "Allaha saygı duyanlar sadece âlimlerdir" buyrulmaktadır.

Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının temel sıkıntılarının biri de önyargılı olmaları, kendi doğrularını tek doğru olarak kabul etmeleri ve dolayısıyla diğerlerini dışlamalarıdır. Sonuç toplumun birbirinden habersiz sosyolojik adacıklara bölünmesidir. STK'lar arasında etkileşimi artırmak üzere ortak portal ya da platformlar oluşturulabilir. TASAM gibi düşünce kuruluşları bu konuda öncülük edebilir.

İç ve dış hedeflere erişebilme noktasında değerler son derece önemlidir. ABD rüyası ve Amerikan değerleri; ABD'nin içte sağladığı bütünleşmeden ve bütünleşmeden doğan sinerjiden elde ettiği gücü yerküreye yansıtmasından oluşmaktadır. Aynı hüküm 3-5 bin kişiyle 300 milyon nüfuslu Hindistan'ı yöneten İngiltere için de geçerlidir. Tasvip edelim ya da etmeyelim, içerdeki dinamizmi belli değerler çerçevesinde sinerjiye çevirmiş olmasaydı, İngiltere'nin böyle bir güç sahibi olmasından söz edilemezdi. Hayatı anlamlandırma, toplumu dinamik hale getirme ve bu dinamizmi uyuma dönüştürme noktasında değerler hayati öneme haizdir.

Medeniyet inşası önemli bir iddia olmakla beraber Türkiye Cumhuriyeti bunu başaracak tarihi ve kültürel birikime sahiptir. Bu sebeple bu düşünceye, tarihe ve kültüre önem veren vatandaşlar, hem de ortak geçmişimiz olan ülkeler ve toplumlar bu konuda beklenti içerisindedirler.

Bu beklentiyi karşılayabilmek yeni nesillere hem öz kültürümüze hem de evrensel bilgiye sahip nesillerle mümkün olacaktır. Böyle bir neslin oluşturulması, ancak sağlam bir eğitim planlaması ile mümkün olur.

Bu nedenle eğitim konusu ile ilgilenen tüm taraflarla aynı hedefe matuf çalışmalar yapılmalıdır. Milli Eğitim Şuraları bu bağlamda yapılmalı ve gerçekçi bir şekilde tartışma ortamı oluşturulmalı ve hızlı bir şekilde hayata geçirilmelidir.

EĞİTİM İLE İLGİLİ MÜLAHAZALAR

Kutsal metinlerimize baktığımızda, Adem'in (as) eşyanın isimlerini talim etme, yani kavramsallaştırma ve bilgi üretme yeteneği ile meleklerle üstünlük sağladığının anlatıldığı görülmektedir. Kreşten akademik kariyer süreçlerine ve oradan da öteye, yani beşikten mezara dek ilim tahsilini, göklere ve yeryüzüne

bakarak hayatı anlamlandırmayı, geçmiş kavimlerin başına gelenleri incelemeyi ve ders çıkarmayı emreden bir dinin mensubu iken, bunların yapılamadığı görülmektedir. Bu konulardaki hatalı tutumların düzeltilmesi ve talimle tekemmüle odaklanması halinde, Allah'ın yardımı sayesinde, dikey bir sıçrama yapma imkânı bulabiliriz.

Milli eğitimin iyileştirilmesi için son dönemde takdirle karşılanması gereken adımlar atılmış, kemiyet ve keyfiyet bakımından kayda değer mesafe kat edilmiştir. Derslik ve okul yetersizliğinin aşılması, yeni okul yaptıranlar için vergi indirimi sağlanması, okula giden kız ve erkek öğrenci oranlarının yükseltilmesi, hantal teşkilat yapısının ıslahı, branşlarda çeşitliliğin artırılması bu olumlu adımlardan bazılarıdır.

Türkiye özellikle son yıllarda gösterdiği performansla hem hedefini yüksek tutmuş hem de bu hedeflere uygun çalışmalar sergilemiştir. Önceleri AB üyelik müzakereleri çerçevesinde dillendirilen müktesebat gereği planlanan ve yapılan bu çalışmalar, AB'nin Türkiye'ye karşı olan "tam üyeliği zor hak edersiniz" yaklaşımında kısmen değişiklikler oluşturmuşsa da, bir süre sonra AB'nin eski tavrında devam ettiği görülmüştür. Ülkemizde özellikle son 10-12 yıl içerisinde en çok dillendirilen konuların başında eğitimin önemli olduğu ve bunun göstergesi olarak da genel bütçeden en çok pay ayrılan konunun eğitim olduğu ifade edilmektedir.

Bu bağlamda özellikle ilk yıllarda üzerinde durulan projeler; derslik sayısının artırılması, özellikle kız çocukları başta olmak üzere çocuklarını hiç okula göndermeyenlerin olduğu bölgelerde okullaşma oranlarının artırılması, eğitimde teknolojik imkânların çoğaltılması ve kullanılması, müfredatın elden geçirilmesi çalışmaları yapılmıştır.

Bakanlığın hantal yapısını daha aktif hale getirmek üzere değişiklik yapılması amacıyla 652 sayılı kanun hükmünde kararname ile bakanlık yapısı değiştirilmiştir. Bununla müsteşar yardımcılığı ve müşavirlik sayıları, genel müdürlük sayıları, daire başkanlıkları görev tanımları değiştirilmiş, grup başkanlıkları adı altında yeni birimler ihdas edilmiştir.

Okullarda verilen değer eğitimi programları ile ilgili ciddi problemler bulunmaktadır. Konuyla ilgili proje belli toplumsal kesimlerin projesi olarak yansımış ve uygulayıcıların tümü tarafından tam olarak benimsenememiştir. Dolayısıyla proje din dersi öğretmenlerinin üzerinde kalmıştır. Diğer bazı öğretmenler ise Avrupa Birliği ile ilgili projelere daha fazla sahip çıkmış, sonuçta okullarda öğretmenler arasında bir kamplaşma meydana gelmiştir. Dolayısıyla, okullarda uygulanan projelerin tüm öğretmenler, veliler ve öğrenciler tarafından sahiplenilmesini sağlayan köprüler oluşturulmalıdır.

Bir diğer sorun, kendi kültürel müktesebatımızla ilgili olduğunu düşündüğümüz kaynak değerlerin uygulanabilirliği ile ilgilidir. Değerlerle ilgili olarak yürütülen çalışmalar; öğrencilerin uysal ya da serkeş gibi niteliklerle etiketlenmelerine ve dolayısıyla yabancılaşmalarına neden olmaktadır. Sosyal medyanın ve bilişim teknolojilerinin bu denli gelişmesi, okullarda değerler eğitimi ile ilgili gerçekleştirilen

programların öğrencinin gözünde son derece sıkıcı ve itici hale gelmesine neden olmaktadır. Bu ve benzeri sorunlardan dolayı, Milli Eğitim konusunda yürütülen projeler somut karşılık bulamamaktadır.

Eğlenerek öğrenme ortamlarının oluşturulması, öğretmen ve öğrenci arasındaki duvarların ortadan kalkması gerekmektedir. Aksi halde projeler; sıkıcı konferanslardan, panolardan ibaret kalmakta, boş bir değer algısı oluşmaktadır.

Asıl hata değerler eğitimi adında bir program ya da projenin belirlenmiş olmasıdır. Sorumlu ve ahlaklı bir nesil yetiştirilmesi amacıyla programlar yürütülebilir ama değer eğitimi normal eğitim içerisine yedirilmiş bir şekilde verilmelidir. Somut sorunlar varsa onlarla ilgili eğitim programları düzenlenebilir.

Bir diğer önemli problem ise öğretmenlerin meslekten yabancılaşmasıdır. Bu noktada Bakanlıkça belirlenen programlarda ciddi eksiklikler bulunmaktadır. Örneğin, istendik vatandaş yetiştirme ilkesine göre uygulanan davranışsal eğitim modeli 2005 yılında doğru bir ikrarla, “yapılandırmacı model” ile değiştirilmiş olmasına rağmen, öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu yeni yaklaşımdan henüz tam anlamıyla haberdar değildir. Ayrıca eğitim müfredatının ve kitapların da yeni eğitim modeline uyum sağladığı söylenemez. Dolayısıyla, tekdüze, konferansçı eğitim modelinin değiştirilerek katılımcı eğitime geçiş konusunda herhangi bir mesafe kat edilememiştir.

Müfredatta yaşlılara, engellilere dönük vb. uygulamalı sosyal sorumluluk programları konulması değerlendirilmelidir. Özellikle İstanbul gibi büyük şehirlerde okul bahçelerinin ve oyun alanlarının durumu gözden geçirilmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığı içinde alt ve üst kademeler arasında bir eş güdüm eksikliğinden söz edilebilir. Ayrıca, ülkede yaşanan ideolojik tartışmaların öğretmenleri de olumsuz etkilediği ve bu durumun değerler eğitimi noktasında kötü yansımaları olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada asgari müşterekler ön plana çıkarılmalı, ruhi ahenk ve fikri birliğin herkesin faydasına olduğu yaklaşımı ile hareket edilmelidir. Bu bağlamda öğretmenlerimiz birer “ruh sanatkarı” olmalıdırlar. Eğitim apolitik alana taşınmalı, terfi ve teşvikler ehliyet ve liyakate dayalı bir yaklaşımla dağıtılmalıdırlar.

Yapılan araştırmalar eğitimde ebeveyn etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin Güney Kore’de derslikler çok kalabalık ve öğrenci başına düşen bütçe tahsisatı çok düşük olmasına rağmen, öğrenci başarısının çok yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anne-babaların eğitimi olmalarının bu başarıda temel faktör olduğu düşünülmektedir.

Eğitimde başarı için deneysel faaliyetleri ve uygulama çalışmaları sosyal bilimler için de en az fen bilimleri kadar önemlidir. Öğrencilerin “bizim hiç kullanmayacağımız bilgiler bize öğretiliyor” şeklindeki şikayetleri anlamsızdır. Neyin ne zaman gerekli olacağını bilmeniz belli bir döneme kadar mümkün değildir. Örneğin otuz yıl önce bilişim teknolojilerinin bu düzeye geleceğini tahmin etmek neredeyse imkânsızdı. Ama o yıllarda gerekli eğitimi almış öğrenciler izleyen yıllardaki gelişmeleri daha hazırlıklı bir şekilde

karşılamaşlardır. Bu amaçla öğrencilere içselleştirilmiş bir eğitim metodolojisi ile ihtiyaçlarını fark etmeleri için duygu eğitimi verilmelidir.

Yaşadığımız sorunların en temel nedenlerinden biri de bize ait olanı kaybetmemizdir. 2. Mahmut'tan itibaren eğitimde önce Fransız daha sonra Alman usulü sonra o denli abartılmıştır ki, öğrencilerin Alman usulü sigara içmelerinin meziyet olarak algılandığı bir ortam oluşmuştur.

Sonraki dönemlerde de eğitimimize yön vermeleri için ABD'li uzmanlar davet edilmiştir. Oysa dışardan aldığımız fikri kendi değerler manzumemiz içine oturttuğumuzda farklı bir sentez ortaya çıkabilirdi ve bu şekilde kendimize özgü bir eğitim modeli ya da markası geliştirebilirdik.

Eğitimde asıl önemli olan "ilham veren" öğretmenlerdir. Teknolojik gelişmelerin önünü açarak medeniyetin maddi temelini oluşturacak olan da, toplumsal uyum konusunda önderlik edecek olan da öğretmenlerdir. Bu çerçevede okullar öğrencilerin ve öğretmenlerin keyif aldığı, velilerin de gönül rahatlığı ile çocuklarını teslim ettiği kurumlar haline getirilmelidir. Yine, tek-tipleşmenin iyi bir şey olmadığı, farklılıkların desteklenmesi gerektiği, buradan yaratıcı fikirler ortaya çıkabileceği kabul edilmelidir.

Göçmen çocuklarla ilgili yeni projeler geliştirilmelidir. Uygun politikalar geliştirilmesi halinde göçmenlerin ahlaki bakımdan daha uygun bir atmosferin ortaya çıkmasına katkı sağlayabilecekleri mülhaza edilmektedir.

Bugünkü Çin'i doğuran Mao'nun Çin'in özgün koşulları ve toplumsal yapısı gereği geliştirdiği ve yerleştirdiği eğitim sistemidir. Bu sistem çok acımasız bir şekilde insanları çok zor şartlara hazırlamaktadır. Bu sistemi tasvip etmek ya da eleştirmek bir yana, bizim buradan çıkarmamız gereken dersler vardır. O da, bir ülkenin geleceği için onun toplumsal yapısının ve özgün stratejik koşullarının gerektirdiği insan kaynağının yetiştirilmesi zorunluluğudur. Bu da, ayrıntılarıyla düşünülmüş stratejik eğitim planlaması ile mümkün olabilir.

Medeniyet inşası mekânlarla belirlenebilir. Mekânların evsafının çocuklar üzerindeki etkileri araştırılmalıdır. Şehirlerde ve dağlarda yaşayanlar arasında özgüven farkı ortaya çıkmaktadır. Kırsalda ufki derinliğe sahip yerlerde yetişen, açık alanda bedeni yanında ruhu da oksijen alabilen çocukların daha özgür oldukları anlaşılmaktadır.

Eğitim, insanı merkeze alan, evrensel bir çabanın adıdır. Bu çaba, hayatın belli kesitinde yaşanan bir aktivite olmayıp, beşikten mezara kadar devam eder. Bu süreçte asıl olan bilgiyi elde etmek değildir. Asıl hedef, muhakeme gücünü geliştirebilmek, bilgiyi tasnif edebilmek ve yeni bilgiler üreterek hayata katkı sunmaktır.

Topluma hayat verme boyutu ile “eğitim”; adalet, merhamet, cömertlik gibi temel ahlaki-toplumsal değerleri, bu sürecin temel amacı olarak görmelidir. Kadim değerlerimize yaslanarak içinde yaşadığımız zamanın ruhuna uygun bir eğitim paradigması oluşturup, çok öznel ve tek hakikat merkezli bir anlayış ile ihya ve inşa edilmelidir. Yeni dönemde bilim ve eğitim, elbette bir yönüyle evrensel bilgiyi göz önünde bulundururken; diğer yönleriyle de bunların toplumsal, tarihsel ve geleneksel karşılıklarını tayin ve tespit etmek zorundadır

Yeni dönemde “eğitim”, süreklilik ve yenilik dengesini optimal düzeyde inşa edici bir role sahip olmalı, ezberden çok analitik, sorgulayan ve eleştiren bir boyut kazanmalıdır.

Amacı kişilik terbiyesi, kâmil bir insan yetiştirmek ve erdemli toplum oluşturmak olan eğitimin, “Yeni Öğretmen Modeline” olan ihtiyacı yadsınamaz bir gerçekliktir.

Öğretmen; içinde bulunduğu medeniyet değerlerinin farkında, sorumluluk üstlenen, inisiyatif alan, entelektüel derinliğe ve ahlaki asalete haiz, misyon sahibi bir şahsiyettir.

Öğretmen, öğrencisinin kendisini güçlü ve güvende hissedeceği, düşüncelerini, yeteneklerini ve öğrendiklerini rahat bir şekilde ortaya koyabileceği bir atmosfer oluşturmalıdır.

Medeniyetimizde öz kabuğa, ruh maddeye, içerik şekle, nitelik niceliğe, özgün olan taklide, üretim ezbere tercih edilir. Sadece akıl merkezli bir eğitim anlayışı yerine akıl ve kalbin birlikte devreye sokulması öngörülür. “Akleden Kalb” ölçüsü bir denge unsuru olarak eğitimin pusulasını oluşturur.

Batı medeniyetinin ideal insan tanımı rekabet edebilen, başarıya odaklı, bir hedefe kilitlenmiş, akıl merkezli bir profil iken, bizim medeniyetimizde ise; sabır, erdem, ahlak gibi manevi değerleri merkeze alan, hedeften çok yola odaklanmış bir insan tipi tasavvur edilmektedir.

Yeni neslimizi zihinleri bulandıran sanal dünyadan kurtarıp, ahlaki önceleyen ve değer üreten medya ile buluşturup, onların bu alanda yeteneklerini ortaya koyabilmelerini sağlamalıyız. Bununla beraber gençlerin medyayı daha eleştirel ve etkin bir biçimde kullanımı için çaba göstermeliyiz.

Eğitim, sadece devletin göreviymiş gibi bir yaklaşım doğru değildir. Tarihimizde örnekleri olduğu gibi bugün de sivil hareketlerin alternatif eğitim yöntemlerine öncülük yapması gerekmektedir.

Bunların yanı sıra Toplantı’da eğitimin çok tartışılan konuları da gündeme gelmiştir. Özellikle üst düzey yetkililerin yanlış bilgilendirilmesi ile hukuken yanlış olan bir takım net açıklamalar olmuştur.

“Öğretmenler senede 3 ay tatil yapıyor, ayda 15 gün çalışıyor” tarzı yaklaşımlar, Yönetmelikte 24 Nisan’ın ve 20 Mayıs’ın tatil olarak açıkça ifade edilmesine rağmen, kısa süre sonra “tatil değil” açıklamalarının yapılması, kamuoyunda dikkat çeken çelişkiler olarak görülmüştür.

Bu çelişki ve sıkıntılar okul içi bazı uygulamalara da yansımıştır. 2002-2010 döneminde okullarda “AB projeleri” ile “Bu benim eserim” ve “TÜBİTAK” projeleri/yarışmaları ön plana çıkmakta idi. Bu çalışmalarda branşı ne olursa olsun proje çalışmalarına, ekip çalışmasına yatkın olan sosyal yönü kuvvetli yönetici ve öğretmenler görev almakta idi.

Ancak son yıllarda konu ile ilgili daha önce hiçbir çalışması olmayan yayınevi ve/veya sivil toplum kuruluşlarının “değerler eğitimi” başlığı ile ortaya koymaya çalıştığı projeler sadece sendikal bazda ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerini merkeze alan bir çalışma gibi sunulması ve bu yaklaşımlarla okullarda görevli tüm öğretmenleri kapsayamaması okullarda gruplaşma ve kamplaşmalara yol açmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı’nın son yıllarda yaptıklarını ortaya koymaya çalışan ve buraya kadar olan tespitler sonrasında “Medeniyet İnşası ve Eğitim Sistemi” bağlamında şunlara yer verilebilir;

Coğrafyamız devraldığımız tarihi ve kültürel miras sebebiyle çok önemli bir coğrafyadır. Hükümetin ifadesi ve özellikle kamu diplomasisi çalışmaları çerçevesinde verilmeye çalışılan mesajlarla sadece kendi vatandaşlarımız için değil tüm insanlık için özgürlük ve demokrasinin hâkim olduğu bir dünya vaat etmektedir. Bu noktadan hareketle eğitim sistemimizin de bu vizyonla yeniden dizayn edilmesine ihtiyaç vardır.

Bu kapsamda başta Bakan/Bakanlık olmak üzere tüm eğitim sektörü çalışanlarının görev tanımları gözden geçirilmelidir.

Her kademedeki görev alan eğitim yöneticileri liyakat, ehliyet ve kariyer dikkate alarak görevlendirilmelidir.

Mevcut durumda Devletçe cüzi bir ödenek ayrıldıktan sonra kalan ihtiyaçları okul/kurum yöneticilerinin girişimcilik ve sosyalliğine bırakan uygulamalar acilen gözden geçirilmelidir.

Öğretmenlerin katıldığı hizmet-içi eğitimler keyfilikten çıkarılmalı, eğitime katılanlardan eğitimin gereği beklenmelidir.

Eğitimcilerin kendilerini yetiştirmesi için her türlü imkân ve yasal zemin hazırlanmalıdır.

Eğitim sendikalarının ve sivil toplum kuruluşlarının eğitimcilere ve eğitim kurumlarına bakışı “medeniyet inşası” çerçevesinde yeniden ele alınmalıdır.

Eğitim ve eğitim yönetimi ile ilgili yükseköğretim kurumları yeniden yapılandırılmadıkça.

Denetim ve rehberlik sistemi yeniden elden geçirilmelidir.

30 Nisan 2015, İstanbul